

M. C.

**Sąd Najwyższy w okresie XX lecia
Polski Ludowej [przegląd artykułu
Mariana Mazura i Zbigniewa Resicha
pod tym samym tytułem,
opublikowanego w Nr 7-8**

Palestra 8/10(82), 69-71

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W. Góralczyk: *Szerokość morza terytorialnego i jego delimitacja*. PWN. Warszawa 1964 r., s. 354.

Problematyka morza terytorialnego, a zwłaszcza jego zasięgu — czytamy w omawianej pracy — pozwala z wyjątkową jasnością obserwować grę sprzecznych interesów w stosunkach międzynarodowych, współzależność prawa i polityki. Szerokość morza terytorialnego oraz w ogóle zagadnienie zasięgu władzy państwowej na przybrzeżnych obszarach morskich jest jednym z najbardziej spornych zagadnień w praktyce i doktrynie prawa międzynarodowego. Temat ten jest nie tylko żywy i aktualny, ale daje także możliwość analizy powstawania norm prawa międzynarodowego w procesie ścierania się sprzecznych interesów państw. Pozwala on zwłaszcza przyjrzeć się z bliska tworzeniu się norm zwyczajowych i wysnuć ogólniejsze wnioski dotyczące zwyczaju jako źródła prawa międzynarodowego.

Omawiając zagadnienie szerokości i delimitacji morza terytorialnego, autor nie ogranicza się do opisu i analizy prawnej zagadnienia, ale dąży do wyjaśnienia, dlaczego prawo kształtowało się w określony sposób i jakim interesom służyły jego poszczególne instytucje.

Wiele miejsca w pracy poświęcone jest przedstawieniu praktyki państw przy określaniu granic morza terytorialnego.

Prawo XII. Acta Universitatis Wratislaviensis No 19. Wrocław 1964 r., s. 312.

Tom XII zeszytów naukowych Uniwersytetu Wrocławskiego zawiera zbiór prac poświęconych prof. drowi Tadeuszowi Bigo — w czterdziestą rocznicę pracy uniwersyteckiej — przez kolegów, najbliższych współpracowników i uczniów.

W 18 rozprawach przedstawione zostały zagadnienia definicji prawa administracyjnego, nowa koncepcja administracji publicznej, sytuacja prawna strony w postępowaniu administracyjnym, pojęcie stosunku prawnego, sytuacja prawna zjednoczenia, instytucja dekretu, pojęcie przepisów służbowych, system prawa, zdolność państwowych osób prawnych, ustawowe prawo odstąpienia od umowy wzajemnej, wkłady w rolnicze spółdzielnie produkcyjne, pierwsze normy traktatowe, kontrola legalności, prawo zwyczajowe, prawo i państwo Islamu, stosowanie metod statystycznych przy badaniu zjawisk prawnych, zagadnienia techniki taryf podatkowych.

Andrzej Wiśniewski

PRZEGLĄD PRASY PRAWNICZEJ

Sąd Najwyższy w okresie XX lecia Polski Ludowej

to tytuł artykułu Mariana Mazura i Zbigniewa Resicha, drukowanego w nrze 7—8 (1964) miesięcznika „Nowe Prawo”.

Wkrótce po odzyskaniu terytoriów Polski zajętych przez hitlerowców, a mianowicie już w styczniu 1945 r., została wznowiona działalność Sądu Najwyższego w tymczasowej siedzibie, na którą wyznaczono wtedy Łódź. W tym okresie Sąd Najwyższy składał się z Izby Cywilnej i Izby Karnej oraz z Biura Orzecznictwa.

W 1950 r. siedziba Sądu Najwyższego została przeniesiona do Warszawy.

Sąd Najwyższy rozpoczął pracę w nowych warunkach rozwojowych i w ramach nowego systemu prawnego, który powstał na gruzach poprzedniego. Wprawdzie do nowego systemu prawnego weszło — obok nowych aktów ustawodawczych — wiele aktów prawnych z okresu poprzedniego, jednakże normy nowo wydane odgrywały rolę dominującą przy powiązaniu starych kodyfikacji z kodyfikacjami nowymi, wydanymi już przez władzę ludową dla realizacji najważniejszych zadań naszego państwa.

Początkowo nie dojrzała jeszcze potrzeba przekształcenia struktury sądów. Powołano jednak do życia na okres przejściowy sądy specjalne i Najwyższy Trybunał Narodowy, które spełniły zasadniczą rolę w walce z wrogiem zewnętrznym i wewnętrznym, ze zdrajcami narodu i ze zbrodniarzami faszystowsko-hitlerowskimi. Sądom wojskowym powierzona została ochrona państwa przeciwko sabotażowi, dywersji, szpiegostwu itp. zamachom. Właściwe były one nie tylko wówczas, gdy przestępstwo zostało popełnione przez osoby wojskowe, ale również wtedy, gdy przestępcą była osoba cywilna. Najwyższą instancją w tych sprawach był Najwyższy Sąd Wojskowy.

Struktura sądów karnych i cywilnych opierała się w pierwszym okresie na dwóch pionach systemu trójinstancyjnego, a mianowicie: w I pionie — sąd grodzki i sąd okręgowy jako instancje merytoryczne i Sąd Najwyższy jako instancja kasacyjna, a w II pionie — sąd okręgowy i sąd apelacyjny jako instancje merytoryczne i Sąd Najwyższy jako instancja kasacyjna.

Zasadnicza zmiana struktury sądów nastąpiła w latach 1949 i 1950. Wprowadzony został system dwuinstancyjny w dwóch pionach: I pion sąd powiatowy — sąd wojewódzki jako rewizyjny i II pion sąd wojewódzki — Sąd Najwyższy. Do orzekania w I instancji zostali włączeni ławnicy ludowi. W zakresie postępowania odwoławczego wprowadzono system rewizyjny, rozszerzając zakres kontroli Sądu Najwyższego nad orzecznictwem przez wprowadzenie rewizji nadzwyczajnych oraz przez powierzenie Sądowi Najwyższemu uchwalania wytycznych i wyjaśniania wątpliwości prawnych. System ten umożliwił Sądowi Najwyższemu kontrolę orzecznictwa i zapewnił wpływ na kształtowanie się poglądów prawnych i ocen społeczno-politycznych.

Zarówno w postępowaniu karnym, jak i w postępowaniu cywilnym zrealizowana została zasada prawdy obiektywnej oraz podkreślone zostało prawo do obrony w procesie karnym i równouprawnienie stron w procesie cywilnym. Autorzy cytują szereg wytycznych Sądu Najwyższego, które realizują te zasady.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego z okresu 1918—1939, niezgodne z obecnymi zasadami ustrojowymi i prawnymi, uznano za nie obowiązujące i za mające znaczenie jedynie historyczne.

Sąd Najwyższy wydaje szereg zasadniczych wytycznych z zakresu prawa cywilnego, rodzinnego i prawa pracy. W wytycznych dotyczących postępowania karnego Sąd Najwyższy zwraca uwagę na konieczność surowej represji karnej za zamachy na mienie społeczne, jak również na wychowawcze znaczenie kary i na politykę kar ekonomicznych.

W ostatnich latach można było zaobserwować tendencję do wprowadzenia zmian w ukształtowaniu Sądu Najwyższego. Zmiany te wyrażały się w szeregu nowel, a ostateczne nowe ukształtowanie Sądu Najwyższego przyniosła ustawa o Sądzie Najwyższym z dnia 15.II.1962 r. (Dz. U. Nr 11, poz. 54). Realizuje ona założenia art. 51 Konstytucji, w myśl którego Sąd Najwyższy sprawuje nadzór nad wszystkimi sądami, a więc zarówno nad powszechnymi, jak i nad szczegól-

nymi. W związku z tym Sąd Najwyższy dzieli się obecnie na Izby: Cywilną, Karną, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oraz Wojskową.

Na czele Sądu Najwyższego stoi Pierwszy Prezes, a na czele każdej Izby Prezes Sądu Najwyższego. Jest również Biuro Orzecznictwa.

Nadzór judykacyjny Sądu Najwyższego przybiera postać nadzoru zwyczajnego, który polega na rozpoznawaniu zwykłych środków odwoławczych od nieprawomocnych orzeczeń, oraz postać specyficznego konstytucyjnego nadzoru judykacyjnego, który polega na rozpoznawaniu rewizji nadzwyczajnych, podejmowaniu uchwał zawierających odpowiedzi na pytania prawne oraz ustalaniu wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej.

Sąd Najwyższy wybierany jest przez Radę Państwa na lat 5.

Autorzy podkreślają, że ustawa o Sądzie Najwyższym jest jednym z najważniejszych aktów ustawodawczych kształtujących nasz ustrój. Zasługuje na uwagę utworzenie odrębnej Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, co świadczy o skoncentrowaniu uwagi na tych zagadnieniach.

Ogromna rola, jaką odgrywa Sąd Najwyższy w kształtowaniu orzecznictwa sądowego, pozwala na stwierdzenie, że „na podstawie tego orzecznictwa, a w szczególności orzecznictwa z ostatnich lat, można mówić o zdecydowanej postawie Sądu Najwyższego wobec zagadnienia obrony i przestrzegania zasad praworządności ludowej”.

O fałszywym samooskarżeniu

pisze Zbigniew Czechtot w nrze 49 (maj-czerwiec 1964) dwumiesięcznika „Problemy Kryminalistyki”.

Wyjaśnienia oskarżonego (podejrzanego) są jednym ze środków dowodowych w procesie karnym. Z reguły oskarżeni (podejrzani) nie przyznają się do popełnienia zarzuconych im przestępstw. Bywa jednak i tak, że zeznania osoby oskarżonej (podejrzanej) zawierają całkowite lub częściowe przyznanie się do winy. Może to nastąpić zarówno wówczas, gdy osoba podejrzana istotnie popełniła przestępstwo, jak i wtedy, gdy go nie popełniła, a nawet wtedy, gdy przestępstwo nie zostało w ogóle popełnione.

Fałszywe przyznanie się do popełnienia przestępstwa może występować nie tylko u osób nienormalnych lub wykazujących lekkie odchylenie od normy, ale również u osób zupełnie normalnych.

Samooskarżenie u osób psychicznie nienormalnych występuje przeważnie na tle zaburzeń w sferze intelektu (w wypadku oligofrenii). Osoby takie podatne są szczególnie na sugestie, co powoduje przyjęcie cudzych poglądów za własne i silne przekonanie o ich prawdziwości. Autor wskazuje, że w razie jakiegokolwiek podejrzenia co do zaburzeń psychicznych u osoby przesłuchiwanej należy korzystać z pomocy biegłego psychiatry. Zaniedbanie bowiem tego obowiązku może doprowadzić do trudności w postępowaniu przygotowawczym, a nawet do pomyłki sądowej. Dla ilustracji autor przytacza interesujący wypadek, jaki miał miejsce w polskiej praktyce sądowej:

Józefa K. została skazana za zabójstwo siostry Barbary na 12 lat więzienia. Na wyrok skazujący duży wpływ miało przyznanie się oskarżonej, która twierdziła, że siostrę zabiła, a następnie zwłoki poćwiartowała i wrzuciła częściowo do Wisły. Już po zapadnięciu wyroku okazało się, że Barbara żyje i znajduje się w jednym z zakładów dla umysłowo niedorozwiniętych. W związku z tym wyrok skazujący został uchylony i sprawę przekazano prokuraturze wojewódzkiej, która